

Marşlı ve Bir Hayatta Kalma Aracı Olarak Patates (The Martian and the Potato as a Survival Tool)

* Ünal Gönen ISLAKOĞLU ^a

^a Nişantaşı University, Faculty of Art and Design, Department of Gastronomy and Culinary Arts, Istanbul/Turkey

Makale Geçmişi

Gönderim Tarihi: 01.06.2022

Kabul Tarihi: 20.08.2022

Anahtar Kelimeler

Marşlı

Film

Patates

Hayatta kalma

Göstergebilim

Keywords

The martian

Movie

Potato

Survive

Semiotics

Öz

Kitap ve film formatlarındaki Marşlı'ya dair literatürde pek çok araştırma bulunmasına rağmen gastronomi disiplini bağlamında bir araştırmaya rastlanılmamıştır. Bu sebeple anlatının merkezinde yer alan gastronomik bir unsur olarak patatesin film formatındaki Marşlı'da kullanımının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda nitel araştırma yöntemi ve fenomenolojik araştırma deseni benimsenmiş olup veri analizinde betimsel analiz ve göstergebilim analizi kullanılmıştır. Sonuç olarak patates, en basit anlamıyla hayatta kalma ile özdeşleşirken, göstergebilim analizi sonucunda, tarihsel bağlamda gıda dışı kullanımlarında olduğu gibi, ağırlıklı olarak olumsuz içeriğe sahip çeşitli anlamlara işaret etmektedir.

Abstract

Even though there are many studies in the literature on The Martian in book and movie formats, there has been no research in the context of the gastronomic discipline. For this reason, as a gastronomic element at the centre of the narrative, it is aimed to examine the potato use in movie format in The Martian. For this purpose, qualitative research method and phenomenological research pattern were preferred, descriptive analysis and semiotic analysis were used in data analysis. As a result, potatoes are identified with survival in the simplest sense and semiotic analysis indicates predominantly negative content that have various meanings like non-food use in a historical context.

Makalenin Türü

Araştırma Makalesi

* Sorumlu Yazar

E-posta: unal.islakoglu@nisantasi.edu.tr (Ü. G. Islakoğlu)

DOI: 10.21325/jotags.2022.1080

GİRİŞ

Yeni Dünya olarak adlandırılan Amerika kıtası keşfedilene kadar bugün hemen her coğrafyada yaygın olarak kullanılan domates, biber ve patates başta olmak üzere pek çok sebze ve meyve Eski Dünya’da bilinmiyordu (Civitello, 2008). Kolomb’un Amerika kıtasını keşfinden yaklaşık 40 yıl sonra Peru 1532 yılında Pizarro tarafından keşfedilene kadar patatesin Avrupalılar tarafından görülmediği düşünülmektedir (Hawkes & Francisco-Ortega, 1993). Patatesin Osmanlı saray mutfağına girmesi ise 19. yüzyılın ortalarına rastlamaktadır. (Samancı, 2019). O dönemde tadı egzotik olarak algılansa da Birinci Dünya Savaşı ve Mütareke yıllarındaki yoklukla beraber patates tüketiminin yaygınlaştığı düşünülmektedir (Samancı, 2019).

Günümüzde ismen ve form olarak birbirine benzediği için tatlı patates, bir patates türü olarak görülse de patates ve tatlı patates biyolojik açıdan farklı şekilde sınıflandırılmıştır. Türk ve Avrupa mutfağında sıklıkla kullanılan patates (*Solanum tuberosum*), domates ve patlıcanlarla beraber Türkçe olarak “Patlıcangiller” olarak adlandırılmış Solanaceae familyasına aittir. Tatlı patates (*Ipomoea batatas*) ise Türkçeye “Kahkahaçiçeğigiller” olarak çevrilmiş Convolvulaceae familyasına aittir (Weinstein & Scarbrough, 2003).

Patatesin %77’si sudan oluşmaktadır; geri kalan kuru maddenin büyük bölümü ise nişastadır (Gould, 1999). Kabuklarıyla beraber kaynatıldıktan sonra 100 gram patates ortalama olarak 87 kcal enerji, 1,9 gram kadar protein ve eser miktarda yağ içermektedir (Singh & Kaur, 2009). Ayrıca çiğ patateste suda çözünen vitaminlerden tiyamin, riboflavin, niyasin, askorbik asit, folik asit, piridoksin bulunur (Woolfe, 1987). Patatesin kabuklu ya da kabuksuz olarak pişirilmesi arasında besin değerleri açısından farklılık oluşmaktadır (Horton & Anderson, 1992; Storey & Davies, 1992; Woolfe, 1987). Bu farklılık hem kabuğun besin değeri olarak ele alınmasında hem de kabuğun, iç kısımdaki besin değerlerinin korunmasında etkisi olmasından kaynaklanmaktadır. Besin olmasının haricinde patates, fermantasyon, ilaç ve ambalaj sektöründe kullanılmaktadır. (Singh & Kaur, 2009).

Patates, besin değerinin yanı sıra ekonomik oluşu (Gould, 1999) ve zorlu iklimlerde yetiştirilebilmesi (Nally & Kearns, 2020) sebebiyle dünyanın pek çok yerinde temel gıda olmuştur. Amerika’da et ve kahveyle birlikte Amerikan tipi beslenmenin öne çıkan bileşenlerinden olan patates, özellikle kızarmış formuyla, en çok tüketilen beş sebzedden biridir (Civitello, 2008). Şükran Günlerinde hindiyle beraber patates püresi veya tatlı patates, geleneğin bir parçasıdır. (Heldke, 2013).

Pek çok ülkenin mutfağında kültürel ve milli kimliğin inşasında patatesin etkisi bulunmaktadır. İngilizler için balık ve patates kızartması, Almanlar için patates salatası, Ruslar için mayonezli patates salatası, Polonya ve Rusya’nın milli içkisi votkanın yapımında patates kullanılması bunlara örnek olarak gösterilebilir. Özellikle patates kızartmasının “Fransız kızartması” anlamına gelen “French fries” adıyla uluslararası üne sahip olması dikkat çekici bir örnektir. Nitekim kızartma tekniğinin 1700’lerin sonuna doğru Fransa’da mükemmelleştirildiği düşünülmektedir (Smith, 2011).

Patates sadece bu dünya için değil, aynı zamanda, dünya dışında bir kolonileşme sürecinde de insanlık için önemli bir besin kaynağı olacak gibi gözükmektedir. Amerikan Ulusal Havacılık ve Uzay Dairesi (NASA) uzun süreli uzay yolculukları için, hazır yiyecekleri taşımanın maliyeti düşünüldüğünde, mürettebatın kendi sebzelerini üretebilmesi için 1980’lerden itibaren araştırmalar yapmaktadır (Reader, 2008). NASA, 1995’te uzay uçuşu esnasında patatesin yumru oluşturmalarını incelemiş ve sonuç olarak yumruların yerçekimsiz ortamdan etkilenmeyip,

dünyadaki yumrular ile eşit şekillendiğini tespit etmiştir (Wheeler, 2006). Özellikle kendi kendini idame ettiren bir sistem bağlamında patates, insan solunumunun çıktısı olan karbondioksiti fotosentez sürecinde oksijene çevirmesi bakımından insanlar için besin kaynağı olmanın yanı sıra oksijen kaynağı olması bakımından da uzay ortamı için değerli bir bitkidir (Reader, 2008).

Geçmişten günümüze, Dünya'dan Mars'a insan beslenmesi için önemli olduğu kadar kültürel olarak da çeşitli karşılıkları bulunan patates, *The Martian* isimli roman ve bu romandan uyarlanan filmin anlatısında önemli bir yere sahiptir. Yemeğin sembolik anlamının, sosyal kimlikleri oluşturan değerler sisteminin bir yansıması olduğu düşünülürse “yenilen, yiyenin kim olduğunu” tanımlamaktadır (Kanık, 2016). Dolayısıyla yiyeceğin anlamına yönelik yapılan çalışmalar kültürel kodları ve kültürel kodların nasıl oluştuğunu ortaya çıkarmak için işlevseldir. Bu bağlam içerisinde bu araştırma Ridley Scott tarafından çekilen *The Martian* filmindeki patates kullanımını araştırmayı amaçlamaktadır. İlgili örnekleme patates özelinde oluşan/oluşturulan anlam dizgesinin çözümlenmesi literatüre katkı sağlayacaktır.

Patatesin Toplumsal Tarihçesi

Patates, yabani olarak, Kuzey Amerika'nın güneybatısından Güney Amerika'nın ortalarına geniş bir coğrafyaya dağılmıştır (Bradshaw & Ramsay, 2009). Patatesi ekip yetiştiren ilk uygarlık Güney Amerika'da And Dağları çevresinde bulunan İnkalardır (Guenther, 2001). Civitello'ya (2008) göre İnkalar 3000'den fazla patates türünü ekip yetiştirmiştir. Ayrıca İnkalar geliştirdikleri dondurarak kurutma yöntemi ile patatesi ilk işleyen uygarlık olarak patatesin saklanma süresini uzatmış, hatta para birimi olarak kullanmışlardır. (Guenther, 2001). Gündüzleri hava sıcak ve kuru olduğundan İnkalar, patatesleri ayakları ile ezerek suyunu çıkarmışlar ve gece soğukunda kurumaya bırakmışlardır (Civitello, 2008; Gould, 1999). Böylece patatesin, kıtlık zamanlarında kullanmak için raf ömrünün uzatılması mümkün hale gelmiştir.

İnka Uygarlığı'nın İspanyollar tarafından fethedilmesi ile patates, “gerçek bir katil” olarak görülen güzelavrat otu ile “ölümcül gece-gölgeleri” anlamına gelen “deadly nightshades” olarak sınıflandırılmıştır ve bu sebeple patates İspanya'ya ulaştığında sinekkapan bitkisi gibi hem korku hem hayranlık uyandıran bir süs bitkisi olarak görülmüştür (Weinstein & Scarbrough, 2003). Nitekim 16. yüzyılda I. Elizabeth'e patates bitkisinin çiçekleri pişirilerek servis edilmiş, yumruarı atılmıştır (Civitello, 2008).

Hawkes & Francisco-Ortega'ya (1993) göre patates ilk önce İspanya'ya değil, günümüz Fas ve Batı Sahra sınırının batısında kalan Kanarya Adaları'na ulaşmıştı. Buradan ithal edilecek kadar yetiştirilmesi için gereken süre hesaba katılınca, patatesin Eski Dünya ile tanışması 1562 yılına denk düşmektedir (Hawkes & Francisco-Ortega, 1993). Pizarro'nun Peru'yu keşfinden 30 yıl kadar sonra Eski Dünya'ya ulaşan patates, “İspanyol Yolu” üzerinden Avrupa içlerine kadar yayılmıştır (McNeill, 1999).

Yeni Çağ olarak adlandırılan dönemde patates askeri anlamda stratejik bir öneme sahip olmuştur. En zorlu savaş koşullarında bile köylüler, kendi tüketimleri için toprağı kazıp ihtiyaçları kadar patates ile beslenerek hayatta kalmanın yolunu bulmuşlardı. Nitekim Prusya Kralı II. Friedrich, Avusturya Veraset Savaşı sırasında, patatesin köylüler için hayati öneme sahip olduğunu kavrayarak krallığın her yerine ekilmesi için nasıl yetiştirileceği talimatıyla birlikte ücretsiz tohum dağıtılması emretmiştir (McNeill, 1999). Prusya'nın Yedi Yıl Savaşları sürecinde dayanıklılık konusundaki başarısı Avusturya, Fransa ve Rusya tarafından fark edilerek kendi

topraklarındaki köylüleri beslemek amacıyla patates yetiştirilmesi için adım atılmasına sebep olmuştur (McNeill, 1999).

Connell (1951) patatesin Avrupa üzerinde etkisinin diğer ekinlerden daha derin olduğunu öne sürer. McNeill'a (1999) göre Avrupa'nın 1750-1950 yılları arasında dünyaya hakimiyet kurması, hızla artan nüfusun patates sayesinde beslenmesiyle mümkün olmuştur. Fakat patatesin İrlanda için anlamının çok daha derin olduğu söylenebilir. Patates yetiştiriciliğinin İrlanda'da yaygınlaşması ile 1660-1688 yıllarında nüfus 500.000'den 1,5 milyona, 1760-1840 yıllarında ise 1,5 milyondan 9 milyona çıkmıştır (Civitello, 2008). Patates yetiştiriciliği ile nüfus artışı arasındaki pozitif yönlü korelasyonun açıklanması tartışma konusudur. Mokyr (1981), Connell ve Salaman gibi, patatesin İrlanda tarihinde merkezi rol oynadığı düşüncesini savunur. Bu düşünceye göre İrlanda nüfusunun artışı patates sayesinde gerçekleşmiştir. Cullen (1968) ise patatesin edilgen bir rolü olduğunu belirtir: Patatesin yaygınlaşması, nüfus baskısı sayesinde zorunlu olarak gerçekleşmiştir. 1845 yılına gelindiğinde 9 milyon İrlandalının üçte ikisi için patates temel besin kaynağıydı, hatta büyük bir kısmı sadece patates ile beslenmekteydi ve bir yetişkin ortalama olarak günde 4,5 kilo patates tüketmekteydi (Fradin, 2012). Aynı sene, patates bitkisinin yapraklarına bulaşan *Phytophthora infestans* isimli mantar bitkinin çürütmesine, yumrularının kararmasına ve hamur kıvamına gelerek yenilemez olmasına yol açmıştır (Fradin, 2012). Bu salgın yüzünden bir milyon İrlandalı hayatını kaybetmiş ve hayatta kalan diğerleri göç etmek zorunda kalmıştır (Civitello, 2008). 7 yıl sürdüğü kabul edilen kıtlık 1852'de sona erdiğinde İrlanda'nın nüfusu 6,5 milyona gerilemiştir (Fradin, 2012). Dolayısıyla patatesin İrlanda için önemi hayati olmuştur.

“Patates” ve Anlam

Hawkes & Francisco-Ortega'ya göre (1993) İngiltere'de patates kelimesi (potato) hem “gerçek” patatesi hem tatlı patatesi ayırt etmeksizin kullanılırken, patatesin Eski Dünya'ya vardığı ilk durak olarak görülen Kanarya Adaları'nda patates için “patata”, tatlı patates için “batata” kelimesi kullanılmaktaydı. Dolayısıyla patates kelimesinin köken İspanyolca “patata” kelimesine dayanmakla beraber bu kelimenin tatlı patates için kullanılan “batata” kelimesinden türediği düşünülmektedir. Kelimenin etimolojik kökeni İnka medeniyetinin kullandığı dil olarak Quechua'da “papa” kelimesine kadar götürülebilmektedir (Hawkes & Francisco-Ortega, 1993).

Tarih içerisinde patates üzerine veya patates üzerinden yüklenen çeşitli anlamlar bulunmaktadır. Kimileri için patates “hayatın ekmeği” iken kimileri için tabu olmuştur (Woolfe, 1987). Woolfe'ye (1987) göre gelişmekte olan ülkelerde sebze olarak sınıflandırılması, patatesin temel gıda olarak tüketilen tahıl ve diğer kök bitkilerden çok daha önemsizmiş gibi görülmesine sebep olmaktadır.

Patatesler, Avrupa'ya ilk ulaştığında günümüzdeki gibi düzgün bir forma sahip değildi ve çeşitli renklerde olabiliyordu; bu sebeple “en iğrenç hastalık” olarak görülen cüzzamın neden olduğu deforme olmuş el ve ayaklara benzetiliyordu (Reader, 2008). Nitekim, 17. yüzyıl başında İsviçre aracılığıyla patatesle tanışan Fransa'da, 1748 yılında cüzzama neden olduğu düşüncesiyle patates ekimi Parmentier tarafından yasaklamıştır (Civitello, 2008). Yedi Yıl Savaşları'nda Prusya tarafından esir alınınca yoğun bir şekilde patatesle beslenen Parmentier, patatesin sadece hayatta kalmak için değil aynı zamanda sağlıklı olduğunu keşfederek Paris'e döndüğünde patates ekimi ve tüketimini teşvik etti (Civitello, 2008; Reader, 2008; De Jong, 2010; Smith, 2011). Hatta 1780'lerde Paris yakınlarındaki Neuilly bölgesine kralın izni ile patates ekip, merak uyandırın diye ekili bölgenin etrafında askeri

devriye görevlendirdi (Reader, 2008). Bu sayede “değerli” zannedilen patatesler, köylüler tarafından gece karanlığında çalınır oldu (Civitello, 2008; Reader, 2008).

“İnsan ne yiyorsa odur” görünüşünü dile getiren Feuerbach’a göre Almanlar (patates yedikleri için) “patates kanlı” olduğundan devrim başarısız olacaktır. (Cherno, 1963; McNeill, 1999). Anoreksiya ve bulimia hastalıklarının çıkış sebebi olarak ele alınabilecek Viktorya Dönemi İngiltere ve Amerika’ında, yemek iştahı seks iştahı ile eşit olarak görüldüğü için, et ya da patates yerken görülen bir kadının, kendisini çiftlik hayvanı konumuna düşürdüğü düşünülmektedir (Civitello, 2008). Bourdieu (2013) ise patatesi işçi sınıfı ile özdeşleştirir ve işçi sınıfının sofrasındaki ürünleri “elastik” ve “bol” oluşu ile tanımlar. “Rosto gibi kesilip dilimlenmesinin aksine, işçi sınıfının yiyeceği aşırı ölçüm ve sayımdan sakınırcasına kepçe ya da kaşıkla servis edilir” (Bourdieu, 2013).

1960’ların Amerika’ında Siyahi Hareket bağlamında patates “beyazların” yiyeceği olarak görülmüyordu (Civitello, 2008). Slocum (2013) da ırksal ayrımın pazar yerinde kendini gösterdiğini belirtir ve kese kâğıdında parmak patates satın alma ile “beyazlık” arasında ilişki kurar. Dolayısıyla patates, gastronomik ırkçılık bağlamında (Değişgel & Özdoğan, 2021) incelenmeye açıktır.

Hollywood sineması oyuncularını için, eğer oyuncunun görünüşünde (kilo almak vb.) bir değişiklik olursa diye, kontratlarının feshedilmesine imkân sağlayan “patates maddesi” bulunmaktaydı (Connolly, 2014). Günümüz argosunda patates kelimesi sıkıcı, çirkin, şişman, garip ya da yavan gibi anlamlara sahip olarak kullanılmaktadır (Definithing, 2022).

Literatürden görüleceği üzere patatesin gıda dışı anlamlarının tarihsel olarak genellikle olumsuz içeriğe sahip olduğu ve pejoratif bir biçimde kullanıldığı açıktır. Bu olgu patatesin form olarak estetik olmayışı (biçimsiz, kirli vb.) ve/veya tarihsel olarak alt gelir gruplarının tüketiminde daha büyük yer kaplamış oluşuyla ilişkilendirilebilir.

Gastronomi ve Sinema İlişkisi

Gastronomi kısaca yeme-içmeyi merkeze alan akademik bir disiplin olarak tanımlanabilir. Yeme-içme olgusunun beslenme, kültür, sanat ve tarih gibi pek çok disiplinle bağlantısı bulunduğundan gastronomi de yapısı gereği disiplinler arası çalışmalar yapmaya imkân sağlamaktadır. Gerek bireysel gerek toplumsal olarak insan hayatının vazgeçilmez bir ögesi olarak yeme-içme olgusu doğal olarak sinemada da yer almaktadır. Kanık’a (2012) göre yemek, sinema seyircisi tarafından kolaylıkla anlaşılabilir kültürel bir işaret olarak sinemada önemli bir mesaj taşıyıcısıdır.

Zimmerman (2009) yemeklerin görsel estetiğinin sinema endüstrisi tarafından keşfedilmesi ile yemeğin sinemada başrol oynamaya başladığını ve yeni bir tür olarak yemek filmlerinin ortaya çıktığını ifade eder. Lindenfeld (2011) yemek filmlerini iletişim bağlamında ele alarak toplumsal hiyerarşi, toplumsal cinsiyet rolleri ve “öteki” kültürünün birer göstergesi olarak yorumlar. Uçkan Çakır, Şengül ve Parmaksızoğlu (2020) yemek konulu filmlerin çoğunlukla romantik (aşk) filmleri olduğu ve sahnelerin çoğunlukla mutfakta geçtiğini ifade etmiştir. Yılmaz ve Yüksel’e (2021) göre gastronomi temalı filmlerde İtalyan mutfağı aile değerlerine, Fransız mutfağı ise kuralcı ve sofistike bir mutfak kültürüne vurgu yapmaktadır.

Kanık (2012) gastronomi ile sinema arasındaki ilişkinin şimdiye kadar layıkıyla incelenmediğini düşünmektedir. Özellikle Türkçe literatüre bakıldığında, gastronomi ile sinema ilişkisi bağlamında kısıtlı sayıda akademik çalışma bulunmaktadır. Yüksel (2018) sinemada gastronomi konulu filmleri, gastronominin doğrudan ve

dolaylı olarak yer alması bakımından ikiye ayırır. Gastronomi anlatım tekniklerinin bir parçası olarak dolaylı bir şekilde filme dahil olurken, yemek yapmak, restoran sahibi veya aşçı olmak gibi konuları işleyen filmlerde doğrudan yer almaktadır. Çinay & Sezerel (2020) yemeğin, “Serseri Mayınlar” filminde önemli bir gösterge olduğunun tespitini yapmıştır. Ferzan Özpetek sinemasında sıklıkla kullanılan bir tema olarak sofraya, öznelere arası iletişimin aracıdır. Dolayısıyla yemek, sadece beslenme açısından değil, sosyal ilişkiler bağlamında da önemli bir rol almaktadır. Benzer bir şekilde Fatih Akın sinemasında da yeme-içme olgusu sosyalleşme ve iletişim ile iç içe geçmiş olarak sıklıkla tekrar etmektedir (Çinay & Sezerel, 2021). Nitekim metafor olarak sofraya, sinemada aile yemeği ve aile bağları arasında sıklıkla kullanılan bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır (Uçkan Çakır vd., 2020).

Bu araştırmanın konusuna paralel olarak yan anlamıyla filmin anlatısında yer alan çeşitli yiyecek türlerine değinen çalışmalar literatürde bulunmaktadır. Zimmerman (2009) A Life of Her Own filminde karakterlerin, zenginliklerine rağmen bir işçi sınıfı yiyeceği olarak görülen hamburger tüketmelerini dürüst, dünyevi değerlere sahip olduklarının bir göstergesi olarak yorumlar. Halström’ün Chocolate isimli filminde çikolata kadınlık şehvetini temsil eden egzotik bir haz nesnesi olarak kullanılırken Eisenstein’in Battleship Potemkin’inde kurtlanmış et “kokuşmuş” düzeni simgelemektedir. (Kanık, 2012). Manikandan’ın Kaakkaa Mutttai filminde yoksulluk karga yumurtası, zenginlik pizza ile sembolleştirilirken, Woodroff’ın Honey filminde bal masumiyet ve cinselliğe göndermede bulunmaktadır. (Kanık, 2016). Korkmaz’a (2014) göre Noe’nin Carne ve Seul Contre Tous filmlerinde, Altun’a göre (2020) Kutluğ Ataman’ın Kuzu filminde et ile erkeklik kültürü arasında sembolik bir ilişki kurulmaktadır.

The Martian (Marşlı)

The Martian, Andy Weir tarafından yazılmış ve ilk olarak yazarın kendi internet sitesinde ücretsiz olarak yayınlanmıştır (Alter, 2014). 2012 yılında okurların isteği üzerine Amazon’da 99 cent karşılığında e-book formatında satılmaya başlamış ve en çok satan bilimkurgu romanları arasına girmiştir (Alter, 2014). Crown Publishing yayın haklarını Andy Weir’den aldıktan sonra The New York Times’ın en çok satanlar listesinde 1. sıraya kadar yükselmiştir (The New York Times, 2015). Goodreads okurlarına göre 2014’te yılın en iyi bilimkurgu romanı seçilen (Goodreads, 2022) The Martian aynı sene Türkçe’ye “Marşlı” adıyla çevrilerek İthaki Yayınları tarafından yayınlanmıştır.

Film formatında 2015 yılında vizyona giren Marşlı, Alien, Blade Runner, Gladiator gibi pek çok kült filme imza atmış yönetmen Ridley Scott tarafından çekilmiştir. Toplam 40 dalda ödül alan, 200 dalda ödüle aday olan Marşlı 88. Akademi Ödülleri’nde en iyi film, en iyi uyarılma senaryo ve en iyi erkek oyuncu dalları başta olmak üzere yedi dalda Oscar’a aday olmuştur (IMDB, 2022).

Strychacz’a (2017) göre Marşlı, kültürel endişelerin sembolik bir ifadesi olarak homo economicus’un, yapı çökmeden önceki birbaşanalığını anlatır. Tuğan (2018) Marşlı filminin dramatik yapısının, bozulan dengenin kahraman tarafından yeniden kurulmasına dayalı Todorov’un anlatı yapısıyla örtüştüğünü belirtmiştir. Susilawati & Purnamasari (2019) Marşlı’nın baş karakteri olan Mark Watney’in karakter özelliklerini mizah, kendini kontrol etme, özgüven, alçakgönüllülük, entelektüel merak, çalışkanlık, problem çözme, cesaret ve dürüstlük olarak tespit etmiştir. Moss-Wellington (2020) uzayda kriz temalı filmlerde emeğin Apollo 13’ten Marşlı’ya doğru kolektiften bireyselliğe kaydığını ifade etmiştir. Doğan (2021) Marşlı’yı bilimsel bilgiye duyulan güvenin olumlaması olarak Yeni Ateizm düşüncesinin sinematografik karşılığı olarak görür.

Araştırmanın Amacı ve Yöntemi

Marslı, kitap veya film formatıyla çeşitli disiplinlerden akademik çalışmalara konu olmuştur. Fakat gastronomi disiplini bağlamında Marslı'ya dair yapılmış bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu araştırmanın amacı Ridley Scott tarafından çekilmiş Marslı filminde gastronomik bir öğe olarak anlatının merkezinde yer alan patatesin sinemada kullanımının incelenmesidir. Ayrıca sinemayla ilişkisi bağlamında gastronomi literatürünün genişletilmesi hedeflenmektedir.

Araştırmanın amacına uygun olarak nitel araştırma yöntemi ve fenomenolojik araştırma deseni benimsenmiştir. Yıldırım & Şimşek (2013) araştırma desenini “araştırmanın yaklaşımını belirleyen ve çeşitli aşamalarının bu yaklaşım çerçevesinde tutarlı olmasına rehberlik eden bir strateji” olarak tanımlamaktadır. Fenomenolojik yaklaşım ise bizim aşına olduğumuz fakat tam olarak kavrayamadığımız olguları araştırmak için kullanılmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2013). Nitel araştırmalar esasında anlam ile ilgilendiği için Merriam'a (2018) göre bütün nitel araştırmalar bir bakıma fenomenolojiktir.

Araştırmada veri toplama aracı olarak doküman analizi kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2013) diğer doküman türleri başlığı altında film, video ve fotoğraf gibi görsel malzemelerin nitel araştırmalarda kullanılabileceğini belirtir. Film, video ve fotoğraf gibi dokümanların veri kaynağı olarak kullanılması araştırmacılara çeşitli avantajlar sağlamaktadır. Bunlar, mimik ve vücut dili gibi sözel olmayan davranışları özgün biçiminde ve belirli bir süreklilik içinde, birden fazla ve değişik aralıklarla incelenebilmesi, zor veya nadiren oluşan olguların tespit edilebilmesi ve diğer araştırmacılar tarafından geçerliliğinin sınanabilmesidir (Yıldırım & Şimşek, 2013).

Araştırmada veri analizi için betimsel analiz ve göstergebilim analizi tercih edilmiştir. Betimsel analizde amaç elde edilen bulguların düzenlenmiş ve yorumlanmış bir şekilde okuyucuya sunulmasıdır (Yıldırım & Şimşek, 2013). Göstergebilim ise görünenin ötesindeki anlamları açığa çıkarmak için kullanılmaktadır. “Göstergebilimindeki temel düşünceye göre, yüzeydeki görünümün anlamları alttaki yapılardan türer” (Punch, 2014). Dili simgesel bir işaret sistemi olarak gören göstergebilim, edebiyat eleştirisinde sıklıkla kullanılsa da görgü kuralları ya da sokak işaretleri gibi pek çok alana uygulanmaya müsaittir (Punch, 2014). Levi-Strauss birey ve gruplar arasındaki iletişimi düzenleyen evlilik ve akrabalık sistemi gibi yemek pişirmenin de bir dil olarak ele alınabileceğini öne sürer (Goody, 2013). Barthes yemeği bir iletişim sistemi olarak görmektedir (Kanık, 2012). Goody'ye (2013) göre alçak ve yüksek mutfak ayrımı bağlamında yiyecek çeşitlerinin niteliği toplumsal hiyerarşiye işaret etmektedir. Göstergebilim analizi bağlamında bu çalışmada patates gösterge olarak ele alınıp patatesin çeşitli formlarının gösteren olarak neyi gösterdiği araştırılmaktadır.

Bulgular

Marslı, Mars gezeninde hayatta kalma mücadelesi veren bir astronotun hikayesidir. Hikâyenin başkahramanı Mark Watney, NASA'nın Mars yüzeyinde araştırma yapmak için Ares 3 programı çerçevesinde görevlendirdiği 6 kişilik ekibin bir üyesidir. Mars yüzeyinde araştırma yaparken çıkan fırtına sonucu ekip Mars'ı terk etmek zorunda kalır ve fırtına sırasında kopan anten parçası çarparak kaybolmasına sebep olduğu için Watney'in öldüğü düşünülür. Fakat fırtınadan yaralanmış olarak kurtulan Watney, gezegenden kurtarılan kadar sınırlı kaynak ile hayatta kalmak zorundadır. Bu bağlam dahilinde “Hab” olarak adlandırılan yaşam alanında bulduğu patatesleri

ekerek besin kaynağını niceliksel olarak artırır ve yaşam süresini uzatır. Bu süreçte Mars'ın toprağını Hab'ın içerisine taşır, toprağı insan dışkısı ile gübreler ve uzay ekipmanlarını kullanarak gerekli atmosferi oluşturur. Yetiştirdiği patateslerin tamamını tüketmeyerek bir kısmını yeniden eker ve “sürdürülebilirlik” kapsamında kendisini idame ettiren bir düzen kurar. 100 gün kadar bu şekilde hayatta kaldıktan sonra meydana gelen patlamayla Hab'ın kapısı havaya uçar ve patates bitkilerinin ölümüne neden olur. Bu sebeple, kurtarılanaya kadar sadece yetiştirmiş olduğu patatesler ve mürettebattan kalan erzakları maksimum titizlikle en uzun süreye yayarak tüketmek zorundadır. Yaşanan aksilikler, kötü beslenme ve yalnızlık gibi faktörler, hayatta kalma çabasının fiziksel olduğu kadar psikolojik olarak zorluklarını da arttırmaktadır. Nitekim filmin sonunda Watney Mars'tan kurtarılır.

Filmde gösterildiği en basit anlamıyla patates, tarihsel bağlamda olduğu gibi “hayatta kalma” ile özdeşleşmektedir. Kurtarılanaya kadar geçen süre içerisinde Watney için patates, adeta tarihin bir bölümünde İrlanda'nın büyük kesimi için olduğu gibi, “hayati” öneme sahip olmuştur. Avrupa'nın 1750-1950 yılları arasında dünyaya hakimiyet kurmasının patates sayesinde mümkün olması gibi (McNeill, 1999) Watney de patates sayesinde Mars'ı, kendisinin de dile getirdiği üzere, “kolonileştirmiştir”. Bu bağlamda patatesin anlatı içerisinde kullanımı patatesin toplumsal tarihi ile benzerlik göstermektedir. Nitekim patates mürettebatın görev süresinde beslenmesini sağlayacak vakumlu erzak paketlerinden birisi değildir; hayatta kalma mücadelesinde işe yarayabilecek nesnelere araştırırken Watney tarafından Hab'daki kutulardan birinde “keşfedilir” (Görsel 1).

Görsel 1. Hab'da patatesin keşfi (Scott, 2015).

Film formatındaki Marslı'da patatesin kullanımı göstergebilimsel analiz bağlamında araştırmaya değer çeşitlilik sunmaktadır. Patatesi gösterge olarak kabul edip, gösteren ve gösterilen ilişkisi üzerinden ortaya çıkan anlamları incelemek mümkündür. Bu noktada belirtmek gerekir ki bağlam, gösterenin neyi gösterdiğine, yani göstergenin anlamına etki etmektedir. Dolayısıyla göstergenin içinde kullanıldığı bağlamın da belirtilmesi gerekmektedir.

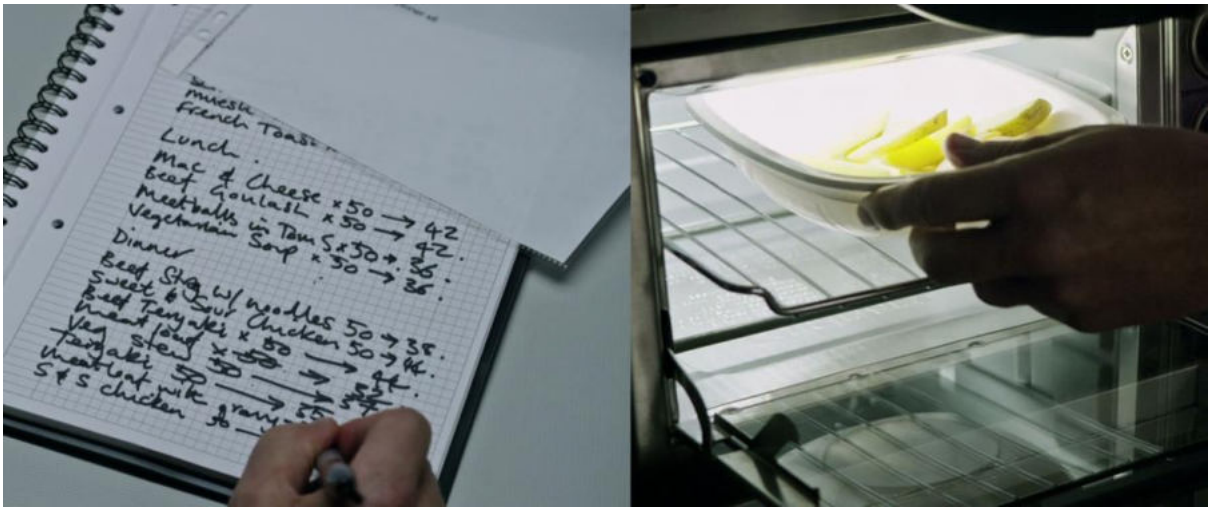
Filmde anlamı ortaya çıkaran bağlam dahilinde zıtlıkların sıklıkla kullanıldığı ifade edilebilir. Örnek olarak, filmin başında Mark Watney'in patates ekerken “yapılı” kolları ile filmin sonunda Mars'tan ayrılmadan önce astronot kıyafetini giyerken kollarının zayıflığı verilebilir (Görsel 2). Benzer şekilde Hab'ın teknolojik ve steril ortamı ile Mars toprağı ve brandalar ile oluşturulan tarım alanının “arkaik” oluşu bir başka tezat oluşturmaktadır.

Görsel 2. Mars'ta hayatta kalmanın ilk günleri ile son günleri arasındaki kol kalınlığındaki farklılık (Scott, 2015).

Film genelinde karıştıkların kullanımını patates özelinde de görmek mümkündür. Örneğin Watney erzak listesini çıkarırken yazdığı kâğıtta “Dana Gulaş”, “Dana Strogonof”, “Tatlı Ekşi Soslu Tavuk” veya “Peynir Soslu Makarna” gibi sadece isimleri bile iştah açıcı olan ve zengin malzeme içeriğine sahip çeşitli ürünler bulunmaktadır. Fakat filmin devamında ekrana yansıyan fırınlanmış sade patates, erzakların niteliği ile karıştıklık oluşturmaktadır. Bu bağlamda fırınlanmış sade patates bir gösteren olarak “yokluğa” işaret etmektedir (Görsel 3).

Görsel 3. Erzak listesinin niteliği ile fırınlanmış sade patates (Scott, 2015).

Erzakların çeşitliliği ile fırınlanmış patates arasındaki karıştıklık ilişkisine benzer bir şekilde filmin sonunda ekip arkadaşlarının evlerinde tüketilen yiyecek ve içeceklerin çeşitliliği ve renkliliği ile Watney'in Mars'tan ayrılmadan önce su katarak tükettiği bulamaç haline gelmiş patatesli öğün ile tezat oluşturmaktadır (Görsel 4). Bu bağlamda tek başına oluş ve hayatta kalma ile dünyada gündelik hayat ve sosyal ilişkilerin yemeğin görselliğine yansımından söz edilebilir.

Görsel 4. Hayatta kalma ve tek başına oluş ile dünyada gündelik yaşam ve sosyalliğin yemeğin renkliliğine yansımaları (Scott, 2015).

Bir başka zıtlık ise patates bitkisinin gösteren olarak rol aldığı iki sahnede ortaya çıkmaktadır. Watney, patatesleri toprağa ektikten sonra ilk filizin toprağı yarıp çıkması, “filizlenen” umutları, yani yaşamı temsil etmektedir (Görsel 5). Çünkü Watney, ancak patateslerin sağlıklı bir şekilde büyümesi halinde hayatta kalabilecek besini sağlayabilecektir. Hab’ın kapısı havaya uçtukten sonra donarak ölen patates bitkileri ise ölümü simgelemektedir. Çünkü planlananın aksine, ortaya çıkan yeni durumda yeterli besin kaynağı olmayacaktır. Özellikle, Hab’ın kapısı havaya uçtukten sonra Watney’in, karanlıktaki tarlasını el feneri yardımıyla kontrol ettiği sahne korku filmlerine benzerliği ile bu anlamı pekiştirmektedir (Görsel 5).

Görsel 5. Umut ve Ölüm (Scott, 2015).

Erzak listesindeki öğünler ısıtılıp tüketilmeye hazır bir şekilde porsiyonlanmış olarak vakumlu ambalajları ile depolanmıştır. Dolayısıyla Ares 3 görevi için öngörülen beslenme programı toplumsal iş bölümünün varlığına işaret etmektedir. Fakat ortaya çıkan kriz durumu Watney’in sınıfsal konumu dönüştürerek Watney’i ihtiyaç duyduğu besinin sadece tüketicisi değil, aynı zamanda üreticisi olmaya iter. Dolayısıyla hayatta kalma mücadelesinde Watney hem bir çiftçi hem bir aşçı hem de bir tüketicidir. Nitekim patatesin ekilip toplanmasından işlenip yenmesi aşamalarının her birinde görülen Watney’in beslenme pratiği “tarladan çatala” anlayışının temsili olarak okunabilir. Hatta süreç kelimenin tam anlamıyla “tarladan” “çatala” şeklinde işlemektedir. (Görsel 6).

Görsel 6. Erzak paketleri ve “tarladan çatala” dönüşümü (Scott, 2015).

Watney’in patatesleri ekmeden önce Hab içerisinde oluşturduğu tarlayı sürdüğü, filizlenerek büyüyen ilk patates bitkilerini kontrol ettiği ve ilk patateslerden bir kısmını yeniden ektiği sahnelerde Hab’ın kamerasının ekrana yansıdığı üç ayrı plan bulunmaktadır. Kamera kaydı Mars’taki görev gününü, basınç, oksijen seviyesi ve sıcaklık gibi değerleri ekrana taşımanın yanında ilgili kameranın Hab’ın hangi bölümünü çektiğini de göstermektedir. Watney’in patates tarlasını gösteren kamera görüntüleri Hab’ın “Mutfak” bölümüne aittir. Bu bağlamda “tarladan çatala” okuması sembolik olarak “tarlanın” “mutfak” olarak kamerayla görüntülenmesi ile pekişmektedir (Görsel 7).

Görsel 7. Tarlanın mutfağa dahil oluşu (Scott, 2015).

Kültürbilimsel bir okuma aracılığıyla, ekmeğin kutsal sayılması ve yere düşen ekmeğin öpülüp başa konması olgularında olduğu gibi gıdanın fiziksel konumu da ona verilen değer bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Bu bağlamda Watney’in sayım yaptığı esnada patatesin ayak hizasında depolanıyor olması ile, özellikle Hab’ın steril olması gereken yer yüzeyindeki kirlilik de dikkat çekici bir detaydır, erzak paketlerinin bel üstü dolaplarda depolanıyor oluşu arasında da sembolik olarak bir ayırım bulunmaktadır (Görsel 8). Dolayısıyla patates, diğer gıda maddelerine kıyasla daha “aşağıda” konumlanmaktadır. Bu aşağıda oluş, patatesin “yetersizliğini” gösteren, Watney’in fırınlanmış patatesi vitamin takviye hapının tozuna banıp yemesi ile örtüşmektedir (Görsel 8).

Görsel 8. Erzakların ve patateslerin depolanma konumları ile patatesin vitamin takviye hapının tozuna batırılıp yenmesi (Scott, 2015).

Sonuç

Yeme içme eylemi, insanın sadece besin ihtiyacını karşılamaktan öte sosyolojik bir olgu olarak insanın toplumsal konumunu ve anlam dünyasını şekillendiren çok boyutlu bir olgudur. Bu bağlamda insan hayatının ayrılmaz parçası olan gastronomik öğeler sinemada gerek anlatım tekniklerinin bir parçası olarak gerekse filmlerin doğrudan konusu olarak sıklıkla kullanılmaktadır. Fakat, özellikle Türkçe literatürde, beyaz perdeye yansıyan gastronomik unsurlar üzerine yapılan akademik çalışma sayısı kısıtlıdır. Sadece ilişkisel olarak değil aynı zamanda kendisini “sanat” olarak konumlandırma iddiasındaki bir disipline dair genel olarak anlamsal çalışmaların azlığı da düşündürücüdür. Bu bağlamda gastronomi ve sinema disiplinlerinin kesiştiği bir anlatıya sahip Marslı'nın analizinin literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Sonuç olarak Marslı'da, patates, en basit anlamıyla, hayatta kalma ile özdeşleşirken göstergebilim analizine göre çeşitli anlamlara işaret etmektedir. Bu anlamlar kullanıldığı bağlama göre “umut”, “yaşam”, “ölüm”, “yokluk”, “değersizlik”, “yetersizlik” olarak değişkenlik göstermekle beraber ağırlıklı olarak olumsuz içeriğe sahiptir. Nitekim bu olgu, patatesin tarihsel olarak gıda dışı anlamlarının da olumsuz içeriğe sahip olması ile örtüşmektedir. Dolayısıyla et ve ekmeğin aksine, kültürel değerler hiyerarşisini içerisinde patates olumsuz olarak ayırmaktadır. Patatesin insan hayatındaki önemi düşünülecek olursa, patates özelinde oluşmuş olan olumsuz anlam dizgesi dikkat çekici bir olgudur. Patates, ekmeğin gibi alt gelir gruplarının tüketiminde yoğun bir şekilde yer almasına rağmen, ekmeğe yüklenen anlamdan farklı olarak, olumsuz bir anlam dizgesinin içerisinde yer alması patatesin formu ve kirli oluşu ile alakalı olabileceği gibi Eski Dünya'da görece yeni olmasıyla ilişkilendirilebilir.

Yemeğin sadece başrol aldığı değil, belirli bir öğeye odaklı olarak sinemada gastronomik unsurların kullanımını incelemesi bakımından öncü araştırmalar arasında yer alan bu çalışma göstergebilim analizinin tartışmalı yapısı sebebiyle kısıtlılığa sahiptir. Ayrıca araştırma sürecinde Marslı'nın roman formatı ile film formatı arasında farklılıklar olduğu gözlemlenmiştir. Yaşanan olaylarda günlerin farklılık göstermesi, roman formatında “üzüm” ve “üzüm suyu” bulunmazken film formatında sıklıkla ekrana yansıyan plastik “üzüm suyu” şişesi buna örnek olarak verilebilir. Roman ve film formatları arasındaki farklılıklar ilgili mecranın doğasıyla alakalı olarak yazar ve yönetmenin bilinçli veya bilinçsiz tercihleri olabilir. Dolayısıyla Marslı'nın roman ve film formatlarının

karşılaştırılması bir araştırma konusu konusudur. Bu bağlamda patatesin roman formatındaki Marslı'da kullanımının analiz edilmesi de faydalı olabilir. Nitekim gastronomi ile edebiyat arasındaki ilişki bağlamında bu ve benzeri çalışmaların yapılması gastronomi literatürüne sadece niceliksel olarak değil niteliksel olarak da katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Alter, A. (2014, Şubat 14). *A Survival Guide to Mars*. The Wall Street Journal.
- Altun, A. (2020). Sinemada Ete Dönüştürülen Hayvanın Temsili ve Ataerkilliğin Üretimi. Kritik İletişim Çalışmaları Dergisi, *İlkbahar*, 1, 47-59.
- Bourdieu, P. (2013). *Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste*. Counihan, C. & Van Esterik, P. (Ed.), Food And Culture İçinde. New York: Routledge.
- Bradshaw, J. E., & Ramsay, G. (2009). *Potato Origin and Production*. Singh, J. & Kaur, L. (Ed.), Advances in Potato Chemistry and Technology İçinde. New York: Academic Press.
- Cherno, M. (1963). Feuerbach's "Man is what He Eats": A Rectification. *Journal of the History of Ideas*, 24, (3), pp. 397-406.
- Civitello, L. (2008). *Cuisine and Culture: A History of Food and People*. Hoboken: John Wiley & Sons Inc.
- Connell, K. H. (1951). *The History of the Potato*. The Economic History Review, New Series, 3, (3), 388-395.
- Connolly, K. (2014). Dark History of Hollywood: A century of greed, corruption and scandal behind the movies. Londra: Amber Books Ltd.
- Cullen, L. M. (1968). *Irish History without the Potato*. Past & Present, Jul., 1968, No. 40, pp. 72-83.
- Çinay, H. H., & Sezeral, H. (2020). Ferzan özpetek filmlerinde gösterge olarak yemek: mine vaganti/serseri mayınlar üzerine bir inceleme. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 8 (1), 111-136.
- Çinay, H. H., & Sezeral, H. (2021). Fatih akın filmlerinde yemek ve sofranın temsili. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 9 (4), 2670-2690.
- De Jong, H. (2016). Impact of the Potato on Society. *American Journal of Potato Research*. 93, 415-429. <https://doi.org/10.1007/s12230-016-9529-1>
- Definithing. (2022). I'm Potato. Erişim adresi: <https://definithing.com/im-a-potato> Erişim tarihi: 27.05.2022
- Değişgel, S., & Özdoğan, O.N. (2021). Gastronomik ırkçılık. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 9 (2), 1009-1029.
- Doğan, E. (2021). Paul Feyerabend'in anarşist bilgi kuramının bilimkurgu sinemasındaki izdüşümleri: I origins filmi üzerine disiplinlerarası bir inceleme. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 68, 185-202. DOI: 10.51290/dpusbe.832023
- Fradin, D. B. (2012). *The Irish Potato Famine*. Tarrytown: Marshall Cavendish Corporation.

- Goodreads (2022). Best Science Fiction. Erişim adresi: <https://www.goodreads.com/choiceawards/best-science-fiction-books-2014> Erişim tarihi: 21.03.2022
- Goody, J. (2013). *Yemek, Mutfak, Sınıf: Karşılaştırmalı Sosyoloji Çalışması*. İstanbul, Türkiye: Pinhan Yayıncılık.
- Gould, W. A. (1999). *Potato Production, Processing and Technology*. Maryland: CTI Publications.
- Guenther, J. F. (2001). *The International Potato Industry*. Cambridge: Woodhead Publishing Limited.
- Hawkes, J. G. & Francisco-Ortega, J. (1993). The early history of the potato in Europe. *Euphytica*, 70, 1–7.
- Heldke, L. (2013). *Let's Cook Thai: Recipes for Colonialism*. Counihan, C. & Van Esterik, P. (Ed.), Food and Culture İçinde. New York: Routledge.
- Horton, D. E. & Anderson, J. L. (1992). Harris, P.M (Ed.), *The Potato Crop: The Scientific Basis for Improvement* İçinde. Dordrecht: Springer Science+Business Media.
- IMDb. (2022). The Martian. <https://www.imdb.com/title/tt3659388> Erişim tarihi: 21.03.2022
- Kanık, İ. (2012). *Seyirlik Yemek: Moderniteden Postmoderniteye Yemeğin Sinematografisi* (Doktora tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- Kanık, İ. (2016). *Gastro Gösteri*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Korkmaz, U.F. (2014). Parisli Bir Kasabın Erkeklik Halleri. *Ankara Üniversitesi İlefler Dergisi*, 1 (1), 89-114. DOI: 10.24955/ilef.106585
- Lindenfeld, L. (2011). *Feasts for our eyes: Viewing food films through new lenses*. Cramer, J.M., Greene, C.P. & Walter, L.M. (Ed.) Food as Communication, Communication as Food İçinde. New York: Peter Lang Inc.
- McNeill, W.H. (1999). *How the Potato Changed the World's History*. SOCIAL RESEARCH, Vol. 6 No: 1.
- Merriam, S.B. (2018). *Nitel Araştırma Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Mokyr, J. (1981). Irish History with the Potato. *Irish Economic and Social History*, 8, pp. 8-29.
- Moss-Wellington, W. (2020). Individual and Collaborative Labour in the Space Crisis Movie: From Apollo 13 to The Martian. *Quarterly Review of Film and Video*, 37(7), 634–657.
- Nally, D., & Kearns, G. (2020). Vegetative States: Potatoes, Affordances, and Survival Ecologies. *Antipode*, 52 (5), 1373–1392. DOI: 10.1111/anti.12652.
- Punch, K.F. (2014). *Sosyal Araştırmalara Giriş: Nicel ve Nitel Yaklaşımlar* (3. Baskı). Ankara: Siyasal Yayınları.
- Reader, J. (2009). *Potato: A History of the Propitious Esculent*. New Haven: Yale University Press.
- Samancı, Ö. (2019). İstanbul Mutfağında Yeni Dünya Lezzetleri: Domates, Biber, Patates. *Meltem: İzmir Akdeniz Akademisi Dergisi*, No. 5, Yaz, 86-89. DOI 10.32325/iaad.2019.5
- Yapımcı: Simon Kinberg, Aditya Sood, Ridley Scott, Mark Huffam, Michael Schaefer
- Scott, R. (Yönetmen). (2015). The Martian. ABD: Scott Free Productions, Kinberg Genre, TSG Entertainment.
- Singh, J., & Kaur, L. (Ed.). (2009). *Advances in Potato Chemistry and Technology*. New York: Academic Press.

- Slocum, R. (2013). Thinking Race Through Corporeal Feminist Theory: Divisions and Intimacies at the Minneapolis Farmers' Market. Counihan, C. ve Van Esterik, P. (Ed.), *Food And Culture* İçinde. New York: Routledge.
- Smith, A. F. (2011). *Potato: A Global History*. London: Reaktion Books Ltd.
- Storey, R.M.J., & Davies, H.V. (1992). Harris, P.M. (Ed.), *The Potato Crop: The Scientific Basis for Improvement* İçinde. Dordrecht: Springer Science+Business Media.
- Strychacz, T. (2017). *The Political Economy of Potato Farming in Andy Weir's The Martian*. Science Fiction Studies, Vol. 44, No. 1, pp. 1-20.
- Susilawati, S., & Purnamasari, A. (2019). Moral Values in The Martian (2015). *Concept: Community Concern for English Pedagogy and Teaching*, 5(1), 46-59. <https://doi.org/10.32534/jconcept.v5i1.1385>.
- Tuğan, N.H. (2018). Günümüz sinemasında geleneksel anlatı: Marslı (2015-Ridley Scott) Filminin Dramatik Yapısı. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 20, Sayı: 1, Haziran, 125- 147.
- Uçkan Çakır, M., Şengül, S., & Parmaksızoğlu, E. (2020). Sinema perdesinde gastronomi görüntüsü: Yemeğin sosyolojik yansımaları. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 8 (4), 3173-3191.
- Weinstein, B. & Scarbrough, M. (2003). *The Ultimate Potato Book: Hundreds of Ways to Turn America's Favorite Side Dish into a Meal*. New York: HarperCollins Publishers Ltd.
- Wheeler, R. M. (2006). Potato and Human Exploration of Space: Some Observations from NASA-Sponsored Controlled Environment Studies. *Potato Research*, 49, 67-90.
- Woolfe, J.A. (1987). *The Potato In The Human Diet*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (9.Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, H. ve Yüksel, N.A. (2021). Gastronomy-Themed Movies. *Journal of Tourism, Leisure and Hospitality*, 3(2), 129-137.
- Yüksel, N.A. (2018). Beyazperdede Gastronomi: Sinema. Yılmaz, H. (Ed.) *Gastronomi ve Medya* İçinde. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Zimmerman, S. (2009). Food in Films: A Star Is Born. *Gastronomica*, 9(2), 25-34.

The Martian and the Potato as a Survival Tool

Ünal Gönen ISLAKOĞLU

Nişantaşı University, Faculty of Art and Design, Istanbul/Turkey

Extensive Summary

The Martian has been a subject of academic studies in various disciplines in book and movie formats. However, no study of The Martian has been found in the context of the gastronomic discipline. The aim of this research is to examine the use of potato in cinema, which positioned in the narrative as a gastronomic element in The Martian by Ridley Scott. In addition, it is aimed to expand the gastronomic literature in the context of its relationship with cinema.

In accordance with the purpose of the research, a qualitative research method and a phenomenological research pattern were used. The phenomenological approach is used to investigate phenomena that we are familiar with but cannot fully comprehend in (Yıldırım & Şimşek, 2013). According to Merriam (2018) all qualitative research is phenomenological in a way because qualitative research is mainly interested in meaning.

Descriptive analysis and semiotic analysis were used for data analysis in the study. The aim of the descriptive analysis is to present the findings obtained to the reader in an organized and interpreted way (Yıldırım & Şimşek, 2013). Semiotics is used to reveal meanings beyond the visible. "An essential idea in semiotics is that surface manifestations derive their meanings from underlying structures" Semiotics, which considers language as a symbolic sign system, is often used in literary criticism but it can be applied to many fields such as etiquette or street signs (Punch, 2014). Levi-Strauss suggests that cooking can be interpreted as a language, like the marriage and kinship system that regulates communication between individuals and groups (Goody, 2013). Barthes refers to food is a communication system. (Kanık, 2012). According to Goody (2013), the nature of food types in the context of low and high culinary distinction indicate a social hierarchy. In the context of semiotic analysis, in this paper, potato is considered as a sign and the meaning of different forms of potatoes as signifier are investigated.

Potatoes in the simplest sense as shown in the movie are identified with "survival" as well as in the historical context. In the time leading up to the rescue, potatoes have been "vital" importance for Watney, as they have been for the majority of Ireland for some time in history. Just as it had been possible for Europe to dominate the world between 1750 and 1950 (McNeill, 1999), Watney "colonized" Mars thanks to potatoes. In this context, the use of potatoes in the story is similar to the social history of them. Potatoes are not one of the vacuumed supply packages that will provide the crew nutrition during the mission; they are "discovered" by Watney in one of the boxes in the Hab while searching for objects that can be useful in the struggle for survival.

It is possible to see the use of contrasts throughout the movie in the through the context of potato. For example, in the paper that Watney wrote when listing the supplies, there are various products with a rich content of ingredients even just their names are appetizing such as "Beef Goulash", "Beef Stroganoff", "Sweet & Sour Chicken" or "Mac & Cheese". But the baked plain potatoes reflected on the screen in the following scenes contrast with the quality of the supplies. In this context, plain baked potatoes refer to "lack" as a sign. Also, the variety and colourfulness of the food and drinks consumed at the homes of his teammates contrasts with the potato meal consumed by Watney that has become a slurry with the water added before leaving Mars. In this context, it can be

mentioned that being alone and survival or daily life and social relations in the World are reflected in the visuals of food.

Another contrast occurs in the two scenes in where potato plant is subject of the scene. When checking the planted potatoes, Watney realizes the fact that the first sprout breaks through the soil. Here the potato represent “sprouting” hopes, that refers to life. Because Watney will only be able to provide the nutrients that can survive if the potatoes grow in a healthy way. On the contrast, potato plants that freeze to death after the door of the Hab blows up symbolize death. Because, contrary to what was planned, there will not be enough food sources in the new situation to survive that arises.

The meals in the supplies list were ready to eat after heating them and they were stored in portioned vacuum packaging. Therefore, the nutrition program envisaged for the Ares 3 task indicates the existence of a division of labour. But the resulting crisis transforms Watney's class position, pushing Watney to become not only a consumer, but also a producer of the food he needs. Therefore, Watney is a farmer, a cook and a consumer in the struggle for survival. As a matter of fact, Watney's nutrition practice, which is seen in each of the stages of planting, harvesting, processing and eating potatoes, can be read as a representation of the understanding of “farm to fork”. In fact, the process literally runs from “farm” to “fork”.

In the three scenes where Watney plows the field, controls the first potato plants that grow and re-plants some of them, there are three plans where Hab's camera is projected on the screen. The camera record shows the day of the mission on Mars, values such as pressure, oxygen level and temperature on the screen, as well as which part of the Hab was taken by the corresponding camera. The camera footage showing Watney's potato field belongs to the “Kitchen” section of Hab. In this context, the reading from “farm to fork” is symbolically supported by viewing the “farm” as a “kitchen” with a camera.

Through a cultural reading, the physical location of food can be interpreted as an indicator of the value that is given to it. Bread is considered sacred; when it falls onto ground it is kissed and places it on the forehead. In this context, there is also a symbolic distinction between the fact that the potatoes were stored at foot level and the supplies were stored in above the waist lockers. Therefore, potatoes are located “below” compared to other foods. This occurrence coincides with the fact that Watney dusted the baked potato with a vitamin supplement pill, which indicates the “insufficiency” of the potato.

In conclusion, potatoes are identified with survival and according to semiotic analysis they point to various meanings. Although these meanings vary as “hope”, “life”, “death”, “lack”, “worthlessness”, “insufficiency”, they have a predominantly negative content. As a matter of fact, this phenomenon coincides with the fact that historically non-food meanings of potatoes also have a negative content. Therefore, unlike meat and bread, potatoes are negatively differentiated within the hierarchy of cultural values.